

OLAF ROOD

KÜLA-MEHI

KIRJASTUS „OLION“ / GEORG NAELAPEA
TARTUS, 1932

„Postimehe“ trükk, Tartus.

KÄÜSS-KUSTA

KÄÜSS-Kusta juba teist aastat nõudis endale maad. Käis, kus tarvis, palus ja toetus maareformi teostamise määrustele. Ning sai lõppeks linnast kirja, ametliku paberi, numbriga ja allkirjadega. Selle tõi ta isiklikult vallamajast ära.

„Noh, kuidas on krundiga?“ küsiti. „Mis sinu paberis on üteldud?“

Käüss tõmbas käega üle oma kollaste, allapoole harjasvurude ning pannes paberi tasku vastas lühidalt ja rõhuga: „Om üteldu, et Käüss-Kusta pe ä b maad saama!“

Ja saigi Kusta töölise- ehk käsitöölapi, paar-kolm Riia vakamaad endisest mõisamaast. Kevadel, 1. mail, anti see talle kätte, ja Käüss asus oma krundile tööle. Nagu varemalt mõisapõldudel, nii nüüdki ta pikkamisi trügis edasi, kündis ja külvas ning lõikas. Teisel aastal oli tal ehituslaen käes ja vastu sügist võis ta kolida oma hädaelamusse. See oli madal osmik, kuhu sisse astudes löid pää ära. Kuid Käüss harjus ruttu ega kulutanud juukseid vastu lage hõõrumisega.

„Peab elädä saama,“ ütles ta resoluutselt.

Ta ehitas „maja“ taha lauda katkistest laudadest ja varbadest, toppis vahed ja kattis lae samblaga. Lauta asetas ta musta lamba ja lehma, kana ja kuke aga võttis ta enda juure saunsoojasse tarre. Hobust tal ei olnudki. Seda tuli tarviduse korral laenata ning laenu tööga tasuda. Kui öösel tuiskas, või kõvasti külmetas, olid lehm ja lammas hommikul härmatise katte all lumi-valgeks moondunud. Ning ühel päeval heitsid mõlemad hinge. Käüss tuli ja vaatas, mis oli sündinud, ja lausus: „Kaho no kaho pääl — kaho iks kah pe ä b saama: sii om peremehe elu.“

Ja sõi terve talv otsa liha. Ning müüs osalt äragi.

Nii on Käüss-Kustaga.

AALUEL-ANDRES

PIKAKASVULINE, tublisti hallide habemetüügastega, kõhn vanapoisist-meister oli Aaeluel-Andres. Tegi puusepatööd oma majakeses, sõitis soovikorral väljagi, ja õppis millegi pärast saksa ja vene keelt. Tal oli säärane iseõpetaja mitmes keeles numbrite, üksikute sõnade ja vestluste näol. Ning suur Jurkatami vene-eesti ja Viedemanni järele koostatud Salemi eesti-vene sõnaraamat, „mille täiendanud ja läbi vaatanud J. Kunder ja kooliõpetaja T. Kuusik“. Tööd nokitsedes ja treides ta uuris oma sõnastikke ja iseõpetajaid ning vaatas ninaotsale vajunud prillide tagant altkulmu aeg-ajalt üles. Üksikuid sõnu kordas ta enesele valjusti.

Suvel Aaeluelil lasti teha linamasinat. Andres asus tööle rehes, maantee ääres, hulk maad endisest mõisast eemal, ja jatkas siingi keelteõppimist. Ning möödaliikujate eksamineerimist, oodates nende poolt imetlemist.

„Kuule Juhan, kas tead kuidas on vene keeles hapu piim?“ küsis ta korra ühelt valla peremehelt, kes temaga rehe-uksel oli jäänud jutlema.

Peremees mõtles järele. Ta oli käinud vene kihelkonnakoolis. „Kisloe moloko,“ vastas.

„Jaa,“ arvas Andres, „siiski parem on ütelda prostokvaaša.“

„Nojaa,“ ümises talur selle pääle, „aga ütle nüüd sina mulle, kuidas on vene keeles väikese v a r s a s—?“

Andres arvas, et teda narritakse, vastas aga naeratades: „Noh, sina küsid niisugust asja, millele kohe vastata ei saa,“ ja hakkas sorima oma raamatuis.

Sellest ajast saadik vaevas Andrest küla-mehe küsimus. Ta jäi päevpäevast kõhnemaks. Lõppeks märkas ta seda ka ise ning pani kõhnenemise toidu arvele.

Korra, pühapäeval, ei kannatanud ta enam välja ning päris oma tööandja naiselt: „Ütle õige, mis sa mulle eile lõunaks saatsid?“

„Mis ma saatsin?“ imestas perenaine. „Saatsin suppi, hapupiima ja kooke.“

„Kas sa näed!?“ urises Andres. „Ma ütlesin, et ega perenaine mulle üksnes suppi ja hapupiima ei saada. Tüdrukuroisk sööb ise koogid teel ära!“

Ta oli väga kuri toiduviijale ja hakkas hoolikalt tema järele kontrolli pidama. Kuid jumet näkku ta ei saanud. Sügisepoole hakkas linamasin valmima. Andres proovis seda ja astus siis rahul olles uksele. Toonane peremees jälle tuli mööda teed.

„Noh,“ küsis ta kätt andes, „kuidas siis on vene keeles...“
„Kuule, Juhan,“ vastas Andres tõsisena, „sa oled arukas mees, mis sa s-ga jändad! Mina sellest vene keelest jagu ei saa...“
Ütles — ja pani vene keele õppimise maha.

HIRVE-TAAT

„Ma jee jündis õhtu ajal,“ luges, „et Taavet omajt woodiit üles tõujis ja funingatoja katufse peal fõndis, ja katufe pealt nägi ühe naise emnajt pejewat, ja naine oli wäga iluja näuga.“

Elatanud Hirve-taat oli eide mõjul ka omajagu juba jumala-kartlik, kuid lugedes seda kohta Saamueli teise raamatu 11. pää-tükist, ta peatus ja naeratas.

„Vaata vana Taavetit, mis tema nägi,“ ütles, „ise jumala-mees, aga...“

„Kae sina jumala-sõna pilgata, Taavet!“ vastas tema laua ääres istuv ja parajasti sokki kuduv naine prillide tagant. „Kae sina ka patu poole...“

Jah, vana Hirve, Lehe popsi eesnimi oli ka Taavet.

„Ega mina jumala-sõna pilka... Hirv ka tänitab Kooseni-maa lätete järele. Aga — mis patu poole mina nüüd... Hää, kui mõnikord ise kudistame...“

„Urjoh,“ hurjutas eit. Ta kergitas enese üles ja pani piibli mehe ees kinni. „Me loeme teisest kohast edasi.“

„Loe, kui tahad,“ ütles taat äkki pahanedes ning tegi asja esmalt sängijalutsi, siis akna juure.

„Mis sa — jumalat ei karda! Vana inimene, aga...“

„Ära alati torise!“ vastas Taavet. „Sul on üks rumal mood ikka lõmpsida. Ema oli sul ka niisugune.“

„Jah, või ema kah! Noh, missugune see sinu perekond siis oli? Isa oli sul joodik ja tõmbas ümber laatasid mööda ja...“

„Ja sinu ema tütar jälle minu isa pojaga! Kuni võrgutaski poisikese ära. Mh, mh!“

„Taavet!“ ütles eit. „Kas sa enam, enam sugugi jumalat ei karda? Millal mina jooksin sinu järele?“

„Millal? Läksin ma Pera-Jaaniga laaste lööma ja nagu Jaan kuhugi kõrvale kaob — juba tuleb Liisu-tütar katla manu mind mutsutama. „Oh sa musukene, oh sa mu musutrullikene, Taaveti-kenel!“ Siis olin ma musutrullikene, siis mõistsid meelitada, pärast, kui mind kätte said, ütlesid: Taavet, kurat, mine tööle! Nüüd tema... Läksin ma õhtul lakka — juba tüdruk kõõrutab laudas redeli pulkade juures. Kartis, et ehk muidu läheb...“

„Kuulge ometi, häd inimesed — vana Taavet on hulluks läinud!“ hüüdis kohkunud eit.

„Endal on sul mudsu juures viga, reo. Mis sa närid minu kallal!“

„Ühtki polnud see nii, va' petis! Ise sa hiilised igal pool minu järele! Nagu naised sauna lähevad — juba Taavet kaasa mine- mas — selga vihtlema. Nagu sa kuhugi üksi jääd, — juba Taa- vet tuleb ja... Ja kui siis veel minuga... Elupäevad oled nii- sugune olnud. Teine naine oleks sinu juurest ammu ära läinud, mina lootsin jumala pääle. Tõmmaku! andsin järele, olen laste ema... Ulalegu — mis sa teed ära. Ehk jääb taltsamaks vanul päivil, ehk jumal aitab. Va' vana kole mehetükk! Tule, istu tule manu. Ma loen sulle ise jumala-sõna.“

Taavet ei vastanud ega tulnud kohe tagasi, kuid vait ta jäi, vahtides aknast välja.

„Loe ise,“ ütles koraga, „ma lähen toon hommikuks puid tupp.“

„Ei lähe sa kuhugi,“ arvas midagi nagu kahtlustades naine. „Las olla.“

Ta võttis prillid eest, otsis võtme ning läks õue. Kui ta jälle tupp astus, istus Taavet lahtise lehekülje ees ja luges pühali- kult. Liisu-tütar naeratas.

„Vaata, mehekene,“ ütles ta, „mõtleme ja loodame ikka ju- mala pääle, siis patu mõtted ei saa meist võimust võtta. Loe, loe, ega ma ei eksita.“

Ja Taavet luges, luges hoolega ja huviga — varem pooleli jäänud kohta.

Tuba vajus hämarusse. Söed olid ahjus kustumas ja kass laulis nurgas: Hirsi-parsi, hirsiparsi...

Eit konutas ja tukkus, lõi siis äkki jälle pää üles ja tegi suka- nõelaga paar kudet.

Ja Taavet luges. Kuni vanad silmad seletasid. Ning ka hai- gud hakkasid käima. Pikad ja laulvad.

NOOREM VEND

VIILUPEID olevat mitu venda. Tunnen neist kaht. Mõle- mad on elukutselised kalurid järvede piirkonnas. Vanemale ma südilt püüdsin palvekirja kaudu muretseda maad, sest et ta seda nüüd soovis, ent riiklik maatagavara oli kokku kuivanud, ja mu sammud ebaõnnestusid. Ma arvan, et sellegipärast oleme häd mehed. See on suur tugev mees, piibuga hambus. Noorema

vennaga, kes on ka kolakas mees, kuid vastandina vanemale, kõhnavõitu, kondikas, plotskiga suus, me kohtume harvemini, sest tema kalastab kaugemal. Päälegi olevat talle sündinud kaksikud ja ta nüüd hoidub kauemini kodu ümbruses.

Kui elukutselised, mütavad nad kalu aasta läbi. Neil on noot, võrgud, mõrrad, abarad, kuuritsad, västrad, liivid, talv- ja põhjaõnged, vähjakahadki. Ja igas järves oma küna — nelinurkne kast, mis kiiresti veega täitub. Sõidul pillutakse siit vesi vahel tasa, vahel lobinal välja, ja kui on tarvis, lendab kast meeste käes imekiiresti edasi. Kunagi pole ma näinud nende kasti vee- ja kalatühjana, või õigemini — palju kunagi pole ma näinud künas palju suuri kalu. Arvasin, kastidel on kahekordne põhi, aga polnud. Alles siis, kui kalur oli kadunud kõrkjate vahele, kuuldub järsku sekka kaldakamaral kalade matsatamist vastu maad. Kasti ennast, võite olla kindel, ei leia te üles ise ühestki seitsmest järvest, nii osavalt on ta varjatud ja peidetud.

Lambahanna järves kalastab vanem vend. Tema väike majakene asetseb siit kilomeetrit 4 eemal, aga alati on temal mõrrad ja abar ning latikavõrgud kaasas, västar ka, enesestki mõista. Ja, vahel mõtlen, üldse kõik oma kalariistad, sest kui ta üht neist vajab, tarvitseb ta ainult vaikselt ja nägematult lühikeseks ajaks kuhugi kaduda, et siis ilmuda soovitud püümisega. Niisama mõistatuslik on tema poolt kalade kojutoimetamine. Seda ta küllap teeb öösiti. Koormate viisi aga vedavat ta neid kaugemale turgudele, vähjad läkitades jälle kas Tallinna või Tartu. Kui vanem vend on ära, kalastab tema jälgedes noorem. See on, näib mulle, vendade mingi strateegiline-diplomaatiline võte. Arvatagi, järved on neil renditud, kõik paremad, s. t. need, mida võhik küll eriliselt ei ihka. Ent Viilupid tunnevad järvi ja teavad, kuidas ja mida ning kui palju kuskil püüda on. Ning hoiavad järvi, mõistlikult ja ratsionaalselt kalastades.

Mina muidugi olen vaid õngemees. Ja halb seejuures, nagu näen vendade näost. Nad siis mõnikord mind õpetavad ja juhatavad sinna, kus täna peaks võtma suurem kala. Ka ses nõuandes peitub, arvab väike kuradikene minus, vahel oma tagamõte, aga see ei puutu asjasse, sest üldiselt, nagu üteldud, oleme sõbra-mehed. Minule just ei lähe korda vendade „suur kala“, istun järvel üksnes õngespordi pärast. Saan väga hästi aru, et olen mõnikord üleliigne läheduses. Nad mind muidugi ei keela, ja vahel heidetakse päris maksuta minu lootsikusse roosärg, latikas, linask. Vahel suitsetame kõrvuti, kumbki oma veetõllas, ja ajame juttu. Jumal teab kust ta minu juure kuulmatult jõuab, ning nii istume, tema kükitades, päris vaikselt. Siis näen, mees piilub

põhja taimejuurikate vahele ja järgmisel hetkel raputab ta västra otsast minu paati korraliku havi.

Tavaliselt räägime igapäevaseist asjust.

Nüüd püük olevat armetu, mitte nii nagu varemalt, vanasti, ja siis ikka saanud, ja saarmaidki läinud mõrda. Vähemalt tänavu ja täna on kalastamine viletsalt tasuv. Arvatagi. Mina ka ei kiitle sellega, mis ma täna ning lähemas minevikus olen püüdnud. Ja teeme suitsu minu karbist ja lähme jälle lahku tunniks-teiseks, poolpäevaks ja kauemakski.

Kui mees kuuleb, et hakkam sõitma linna, toob ta varahommikul koju linaskeid ja latikaid. Ja saab raha minult ja viina minu vanalt onult. Kõvad kärakad.

Sootuks teine mees on noorem Viilup, kes inimesena veidi iseärak, ja teemgi on meil temaga ebaharilik.

Ta harrastab liivi ja sellest mina ei saanud aru kaua aega. Sest nii püüdis ta üksnes palju väiksemaid kalu. Alles hiljemini mõistsin, et ta on vaesem vend ning püüab kalu sageli ainult selleks, et naisel-lastel oleks midagi hamba alla panna, olgu ka särjevõi ahvenapoja näol.

Aga tõeliselt oli temaga ka siiski kõik teisiti, kui pääliskaudselt võiks arvata. Hiljem paistis mulle, et liiv on tema väike kirg, nagu minul õng, ja alati teda võib kalastamise korral näha liiviga oja- ja järvesuus, osjades ja teisal. Vanem vend teda sellepärast sõitlebki. Aga kalur, kui tarvis, on temagi tubli iga riis-tagaga. Ja tunneb ja teab kõik vee vigurid ja kalade konksud nagu vanem vendki.

Kui teda esmakordselt nägin, siis alul arvasin end mõne Turgenjevi tuttavaga kohtuvat. Ent vahe oli siiski silmnähtav, veendusin varstigi. Päälegi sündis tutvumine kalastuskäigul.

Oli tavalisi äripäevi — äikese järele. Mul olid vihmaussid ja õnged varakult valmis pandud ja kiiresti kõndisin järve ääre, sest seda momenti — pärast pikset — ei tahtnud ma lasta mööduda. Kohale jõudes avasin paadi luku ja sõudsin tasa osjati tikk, mille taga algab veekuuskede ja penikeelte piirkond.

Esimeseks nokkis väike sirul ehk kliust, nagu neid latika-poegi meeletuletavaid kalakesi hüütakse, ja siis kohe vihane ahvenas. Kuni kala veidi sõidutasin, kadus teise õnge kork. Sääli oli pisike haug vihmaussi haaranud. See juba ergutas. Lasksin teise õnge korgi tuntud sügavuseni ja hakkasin jälle ootama. Tuli ahvenas ja mingi üsna jõuline kala — linask, haruldasi sündmusi. Nii töötasin tund silmi tõstmata, teostades oma õnnestunumaid püüke. Siis saabus paus: nokkis mõni särjepoeg, viidikas, kliust.

Ta oli kogu aeg istunud minu vastu kõrkjais oma kasti, plotskit teinud ja mind jälginud. Nüüd libises minu poole vaikselt nagu vaim.

„No jõudu, no jõudu, hirr. Kas no ka võtt, no võtt vai tsiga?“ küsis.

„No võtt üks no võtt tõne kah,“ vastasin.

„Jah, et kui es miiss man oled,“ kõrgendati tooni ning süljati.

Ta sõitis täitsa juure ja astus minu lootsikusse. Vaatas kalu, kergitas, katsus nende kaalu ja istus siis.

Tal oli suur pikergune nägu, paksude, siniste huultega vastandina vennale, kel on ümarad, veidi rõugearmis palged ja kitsad huuled, ning ülalpool habemekontse kollakas jume.

„Männikult oled vai?“ küsis. Noogutasin.

„Ma arvis kah, et no säält no üks oled“.

Süütasime paberossid tutvumise puhul.

„Saksa suits küll,“ ütles ta ning vaatas üles. Taeval sõitsid jälle mustad pilved — lähenes uus piksevihm. Juba müristaski kauguses.

„Kulle, sina sääli!“ ähvardas ta sõrmega üles taeva. Ning jätkas, sekka naerul nägu tehes: „Ütle no, hirr, mis ta no hinemistega tsurk? Rumalile ei lubata midägi — kõrge esändä võiva tetä meä nä tahva... Jiaa. Kon Ta om? Kon kotsil!? Pilvi pääl? — No ütle no es, kas om no õigust? Paristas ja puskes ülevän — sõke seh“.

Ta naeris laia suuga. Siis jätkas:

„Kuradi heng! Tapetas no sõan nigu tsiugleden tõpripid — aga kas tuu om no õigus? Ei usu no mea noid ilma-asju. Ära sa tule no seletama — kos sa sedä no... Jiaa!.. Vai nii mul! Ega's et ma no küll kõrgin koolen ei ole käinü, tuust no ma üks aru saa kah, hirr. Oi, kavala omma, kuradi henge... Jiaa... Näüdaku mulle kon tuu paik om, kon Vanapakan elli?.. Ma ei usu naid raamatid, ei tohtripid — puha pettus... Üitski tohtre ei tii kedägi terves. Ja ei tunne vika kah!.. Mes ametit es kah oled opnu ja tiid?“

„Noh, õngitsen kah.“

„Et läbi saab? Jiaa. Iks küll õngitseva inemise — üits ja tõine. Jiaa. Kae, kork läits sul!“

Vaatasin, kork oli tõepoolest kadunud. Viilup haaras minu eest õngekepi ja tõmbas ahvena paati. Vihmaussi seades lausus siis:

„Sa no, hirr, õngitsed küll naide vihmaussikestega, aga proovi mõnikörd ainaritskid kah, — saad suuri särgi.“

„Aga kuidas maimudega on?“ küsisin.

„No lase no, hirr, kalapojal kasva!“

„Aga teie püüate liiviga...“

„Mina? Är' no kae joht toda, hirr. Iks om no vanembid velli ja noorembid velli, ja egaüts mütt omnamuudu. Kae, sul om hillus särk sälän, — ega iks jälle liivu ei saa tõsest. No mes sa märgid sellest maailmaelust? Sökud kaalani vii sehen ja piuvad toda kala-kalapojakest... Ja siss om nii ää mõtelda ja olla. Kae, no joba satas mõtsa veeren... Üteldas, et ollev pärliid konnakarbin — ole ei joht, kuradi heng. Ole ma neid säändsids ja määndsids kaenu — konnakarp no iks üts konnakarp ja muud no mette medägi?“

„Pärlijões vanasti...“

„Jiaah, kulle nüüd! Är' no iks arv'ku minno kah nii kenäs. Noh, kon nuu pärli omma? Ole ei neid olemangi. Vai pärli!“

Me veel rääkisime veidi, siis korraga kargas mees sõnalausumata oma kasti ja kadus jälle. Läksin küüni vihmavarju. Kui hiljem mööda järvekallast koju poole kõndisin, istus kalur ojasuupervel ja uuris liivi sisu. Nägin, kuidas ta parajasti avas konnakarbi ning otsis siiski — kas tõesti pärleid?

Kui uskuda muinasjutte nooremaist vendadest, siis peaks ka see vaene kalur jõudma kunagi sihile.

PEREMEES JA KIVILÕHKUJAD

ÜKS oli Ants, teine oli Kusta. Ants oli väike ja priske, silmad naerul, elurõõmus mees, Kusta jälle — niisuguste vahaste vuntsidega — oma moodi uhke poiss.

Mõlemad olid kivilõhkujad. Ning mõlemad võib-olla tahtsid elus tõusta nii kõrgele, nagu lendavad killud, kui plahvatab püssirohi kivi südames. Ja mõlemail oli ühine tuttav — Teder-Liisa, kelle peremees põletas lupja säälsamas Sillaorus.

Liisa oli tundeline tüdruk, halba sõna ei kannatanud. Kuid ta oli kauni ninaga, ja see lepitas teda peremehega, kes vaatamata oma kõõrsilmadele, oli asjatudja naistē ilu suhtes.

Kui Ants ja Kusta lõhkusid Sillaorus kive, oli Liisa teist aastat talus tüdrukukuks.

See oli õhtul, pärast päevatööd. Peremees popsis piipu ja vaatas küljeldi Liisale, kes tõstis sööki lauale.

Tuppa astus Ants.

„Noh,“ ütles, „valmis. Peremees, teeme arve.“

„Aega arveid teha,“ arvas peremees.

Tuppa astus ka Kusta.

„Valmis saime õhtuks, peremees. Peame aga nüüd arved.“
Ütles ka tema ja tõstis pangi pliidi äärelt suu juure, ja ta vahased vuntsidki jõid.

„Homme vaja olla Laanel,“ seletas Ants. „Sääl lõhun kive viimast korda, sest rühmitsetud on küllalt. Sõidan linna ja löön äri lahti, nii et maa paugub. Peremees ise on minu esimene ostja. Liisa aga viin uhkeks poeprouaks. Nii on, vana peremees!“

Rääkides ta patsutas Liisale pehmele kohale.

„Ära janda,“ ütles tüdruk, poisi kätt eemale tõrjudes.

„Seda ei ole!“ sõnas Kusta vurrusid pühkides. „Ära usu, et sellest asja saab. Minul on ka raha kogutud, mina ka vanem kui sina. Meil Liisaga juba kaubad varemalt koos! Ta ei taha poepoisse, need kompvekiga teisi naisi petavad. Me ostame Liisaga suure veski...“

„Mis te lobisete!“ arvas peremees. „Ei ole teist poe avajat ega veski võtjat. Siin, vanal Erstul endal on raha! Mis naisevõtjad te ka olete — poisiklutid — äh!“

Lausus nii, läks tagatuppa ning tuli rahapakikesega tagasi.

„Näh, kus raha! Olete ka korräga nii palju näinud, äh?“

Ta sülgas piibu kõrvalt.

„Ooh, sul pole pooltki seda, mis mul,“ kähvas Kusta ja pani panga hoiuraamatu lauale.

„Ja sinul mitte veeranditki minu värgist!“ sähvas Ants ja haarates tüdruku, tõstis ta kõrgele üles. Ja suudki andis.

Ja suudki andis Liisale.

„Mis sa mossis meestest vahid — kaks noort armastades on õnnelikumad kui pahurad jäärad. Kuuled halba sõna teisel kuul ja muud midagi. Tuled mulle?“

„Tulen nüüd või — mis sa huultest matsutad, jäta, ujub, kuri-vaim. Lase lahti, kas kuuled!“ vastas Liisa pahandades.

„Jah, küll nii ei lähe, Ants!“ tõrjus ka Kusta, astudes vahele. „Mis sa minu mõrsjaga — mine külla oma Juuli poole.“

„Kuulge, kasige välja!“ ütles selle kõige pääle peremees ja viis raha ära. Tagasi tulles ta pani piibu kõrvale.

„Sõnaga olete suured isandad — rahaga nüüd teie ka mind ei kaalu. Kui te ei kuule, siis võtan turjast kinni ja panen põlvega tagant, sääl on teie asi.“

Istus ja hakkas jälle piipu toppima.

„Vaata nüüd!“ ütles Kusta etteheitvalt Antsule. „Peremees ei saa kah naljast aru. Jätame. Ruunad“ — ta osutas pääga akna alla pingi kõrvale asetatud jalgratastele — „juba ootavad.“

Sõidame edasi. Kes teab, kas siia-nurka enam nii pea tagasi saab. Peremehega aga teeme lõpparve ja Liisaga jätame kah jumalaga.“

„Teeme aga kähku jah arve,“ arvas nüüd ka Ants, „täna annab veel jalgadele auru anda, sest teekond on pikk.“

„Kas ikka tõesti tahate ära sõita?“ küsis peremees uskumatult.

„Jah, ega aega ole küll. Raha ka hädasti vaja ja Sillaoru peremehel va' puru rängalt. Ei tema vastu nüüd saa keegi. Mis sinu väike summakene nüüd raha juures on, Kusta! Näita õieti, kuipalju sul on raamatu pääl? Ära häbene midagi. Ei tea kas on niigi palju, et ratta võla tasuda saad?“

„Ma ütlesin!“ noogutas selle pääle peremees rahul olles. „Noh, palju teil siis saada on?“

Mehed istusid laua otsa ja hakkasid arvet pidama. Liisa kraamis, kuulatas ja väljus siis.

„Ei, nii palju ma ei maksa, nii palju ma maksan. Ja kirjutage siis nüüd alla,“ ütles lõppeks peremees ning läks jälle tagatuppa.

„Hää küll, mis sääll teha,“ arvasid kivilõhkujad omavahel.

Peremehe tagasitulekul teda hakati kiitma ja tänama, ning raha kätte saanud, jumalaga jätma.

„Või teeme, peremees, ka liigud?“

Kusta võttis taskust pudeli ja rüüpas sellest.

„Pane ära, ei mina taha,“ arvas peremees.

Tegid siiski kõik mõned-teised lonksud ja kork pandi pudelile jälle pääle.

„Ega n'd teil viga ei olnud, töö ikka tegite ära... Ega mina maksan sendi päält, mina midagi ei taha ilma kellegilt... Hääd tervit jah.“

Peremees saatis mehed ukseni, vaatas ilma ja tulles jälle tagasi, istus lauda. Võttis liikude juures poolitatud heeringa ning hakkas selle saba hammustama. Näsis seda tükk aega. Ja mõtles.

„Liisa, too mulle kapaga vett. Liisi!“

Ta oli laskunud käsipõsekile lauale ja ootas.

„Liisi!“

„Mis sa tahad, peremees?“

Tüdruk vaatas üle ukse sisse.

„Anna säält riulilt juua ja tee mulle ase ära.“

„Hää küll, peremees.“

„Noh, mis sa's nüüd nii jälle ära jooksed?“

Kuna tüdruk ei vastanud, vaid virgasti kraamides toast väljus ja kauemaks ära jäi, pistis peremees pää aknast välja ja vaa-

tas suveõhtusse ringi. Ning nägi äkki kural üht kivilõhkujaist vana toome all tüdrukuga sosistavat.

„Tohoh,“ ümises. „No millal ta's tagasi tuli?“

Ta tõmbus uuesti tuppa. Mõtles veidi, vaatas aga siis veel korraks välja. Ja siis juba luude ragisedes pöördus ümber. Võttis nübliku ja astudes õue ütles:

„No mes sa hullutad tüdrukut! No mes sa temast tahad?“

Talle näis tõesti teadmata olevat, mida tahtis noor kivilõhkuja. Ja sugugi ei teadnud ta, et sala tagasi oli tulnud ka Ants ning pikutades lakas, kihistas ootel naeru.

Nii on.

Ja ole siis veel peremees omas talus.

TENTERI-NAISTERAHVAS TEEB SAIA

MÖNED usuvad, et Laasi-taat ja Tenteri-naisterahvas on kuidagi sugulased. Sest mille muu kui sugulussidemetega võiks seletada neid vana Laasi kestvaid külaskäike Tenteri-lesekese manu?

Tuleb sõita pahu teid palju kilomeetreid ühest tanumist teise, avada ja sulgeda vanu ja raskeid, kägisevaid väravaid, kuulata külapenide hurjutamist ning jälle liikuda roopast roopasse, vahel põldude ja kaudu metsade, — kuni jõuame Kallakule. Siit läheb kivirohke tee kruusaaugu äärt mööda sarapikku ning suundub siis kingukeste vahele oja kaldale. Kui kellukesega lehma valvavast karjakrantsist on möödutud, võib rahulikult sammuda otse tare läve ette. Esiku-uks on avatud ning siin ep näemegi Tenteri-naisterahvast oma leivamõhe ees. Ta vaatab alt prillide ja, nina jahune, jätkab saiasõtkumist. Tuleb teretada viisakalt ja muidu korralikult esineda, sest vastasel korral ei kuule ega näe siin kuigi palju: Tenteri-naisterahvas ei salli „einvah“ inimesi, nagu ta ise räägib.

Temast oli juba midagi kuulnud Laasi-taat, hiljuti Lauküla äärmaale paigutatud asuniku isa, vana endine koolmeister, väga saiamaias vanamees. Kui kaks aastat järgemööda oli tema poja nisu ikaldanud ja see, mis saadigi, hädasunnil nüüd turule viidi, läks taat, pärast heinaaega, aetud äravõitmatust ihast, saia järele, — „alla“.

Oli kõrvetav-kuum ilm, ja Laasi-taat kõndis tasa ja istus, kõndis ja istus. Ühe puu kõrvale pidi ta seisma jääma. Kui ta siis kröbina pääle vaatas kõrvale, nägi ta veidi kohmetades põõsaste taga undrukut vilkuvat. Mööda madalat metsaalust läks naine,

kott seljas, nähtavasti aimamata, et teda omakorda keegi võiks silmata. Siiski ta aeg-ajalt vaatas ringi ja kõigest ta olekust paistis, et ta tahtis täitsa üksi olla. Taat kepsas seletamatu uudishimu mõjul naisele järele.

Tee suundus alla orgu, ikka Kallise maa kaudu. Kallis oli ka asunik, kes talu oli kätte saanud, protsessis maavalitsusega ja teiste asunikega, miks temale kui eesõigustatud mehele on antud liivkõrb endise mõisa äärmaast, kaugel teist ja turgudest, Lauküla kurus, ning nõudes asja ümberotsustamist oma kasuks, oli jätnud maid sööti.

Oru kaldal tundis taat eides Tenteri-naisterahva ära, kelle mees oli aastate eest surnud. Kõik hüüdsid teda nii, sest ta mees oli temast rääkides ikka ütelnud „minu naisterahvas“, ning naine ise ka külarahvaga kokku puutudes oli tõendanud, et ta on Tenteri-naisterahvas.

Taat just kaalus, kuidas tervitada või nii, kui nägi kotikandjat komistavat ja pillavat midagi maha. Sündmus enesest poleks pälvinud Laasi tähelepanu, kuid päike paistis pimestavalt ja selle kiirtes säras kotisuu kõrval otse midagi uskumatut.

„Ku—ku—kuldraha?“ küsis taat, astudes eide kõrvale ja märkas isegi, et ta kokutab. Ning vastas ise samas, võttes peopesale ühe kiirgava raha: „Kuld näh mis kuld.“

Tenteri-naisterahvas kahmas vastuse asemel rahade järele, pannes need taskuräti pääle tagasi. Taat vaatas alul päält, kükitas siis ka ning tõstis kolm kümmelist üles. Naine vaatas imestunult üles ning tõmmates enesel sõrmega nina alt jäi taati silmitsema. Siis, sidudes taskuräti jälle sõlme, ja nähtavasti jõudnud mingile otsusele, ütles, et lehm tahab lüpsa ja siga kablutada. Seejärele taat aitas talle heinakoti selga upitada.

„Ega sa räägi kellelegi, et mul raha on?“ küsis Tenteri-naisterahvas, üles purdele astudes ja üle õla kogu aeg Laasi-taadile vaadates. Too ootas kuni jõuti üle oja ja astus siis uljalt naisele järele.

Majakene asetses ülal oru teisel kaldal, kõrge kase varjus. Siit avanes vaade alla vulisevale oja, põõsastele, puudele, humalate tihedale võrgule. Kevadel kuis siin kõik õitses, vahutas, tormas...

Üles hingeldanud mööda kitsast rada, Laas ei näinud Tenteri-naisterahvast kuskil. Puutus silma vaid lehm, siga, haohunnik... Kirju lehm mäletses rahulikult, vaadates küsivalt võõrale suuril punnsilmil ja siga nühkis end vastu kasepakku.

Kui Tenteri-naisterahvas lõppeks majakesest väljus, raius Laasi-taat hagu. Korralik väike riidakene oli juba üles laotud, ja jälle tõsteti sinna, pulk pulga kõrvale, sületäiekene. Ka muid talitusi oli ette võetud ja üht-teist korraldatud.

Tenteri-naisterahvas asus lehma lüpsma. Pärast kutsuti taat tuppa. Laual ootas valge pehme sai ja soe piim. Söönud ja joonud, taat otsis välja väikese piibukese ning laskis paar tillukest mahvi suitsu. Piibul polnud viga. Pikkamisi vajus päikesepaisteline tuba suitsu õrna linikusse. Sihukesed hallid rõngad hakkasid ujuma ülespoole, liuglesid läve manu, akna juure, ja taadi sinised silmad mõnulesid.

Tal kangesti kipitas raha asi südamel, ent eit ei rääkinud sellest. Kui taat tegi minekut, ütles Tenteri-naisterahvas magusalt naeratades: „Kas teine kord ka külla tuled?“ Ja kui taat vastas, et ei tea nüüd, jätkati: „Ega sa kellelegi räägi sellest, mis sa nägid?“

„Ei, mis mina nüüd, kus ma's nüüd... kui sa ei taha,“ vastas taat.

Siis suruti talle kaenla alla külakosti ka kaasa. Taat läks ja ei saanud tol öösel und silma. Hommikul vara aga asus ta juba jälle teele. Kuid mida lähemale ta jõudis Tenteri-naisterahva majale, seda aeglasemaks muutus ta samm. Päike oli juba keskpäevas, kui ta ikkagi pärale jõudis. Sai juba ootas teda. Ta sõi ja vaikis. Oli hää sai, kohe ja valge nagu vanast Moskva püülist. Kuni taat sõi, hakati uut saia kastma. Uks esikusse oli lahti ja taat nägi naise igat liigutust. Ta oli aastailt nii umbes 50, aga virk ja kärmas, ümargunegi.

„Tule istu siia,“ ütles naine, ja kui taat esiku pingile voki kõrvale istus, jätkas naine: „Võta kirstust veel kamala täis jahu.“

Taat avas kirstukaane ja nägi kaks suurt kotti nisujahu, ja herneid, ja ube, ja tangu.

„Võta säält kõrdijahu päält mune ka...“

Laasi-taat võttis kõrdijahult kolm muna ka. Ja sinna jäi neid veel küllalt, luges ta silmadega.

„Anna nüüd riulilt kardemoni...“

Ja siis keedeti taadile kohvigi. Pada pandi tulele, kallati vesi sisse, ja taat hakkas kohendama tuld. Kui istuti lauda, seisid taadi ees suur kuldäärtega tass ja rosinatega sai. Jah, koguni rosinatega ja kardamomiga...

„Ikka mul siis seda mehe väärtust veel on,“ mõtles taat ja muheles. Ning avastas siis, et ta polegi nii vana mees.

Laupäeval tegi Tenteri-naisterahvas jälle saia. Ja siis jälle, mõnikord koguni kolm korda nädalas, sest taat armastas värsket saia.

Mõnikord loeti raha. Siis selgus, et sellest jätkub maalapi-kese manuostuks, ning ülegi jääb. Jah, ülegi jääb veel.

Ja nüüd siis on Laasi-taat päriselt kohe elama asunud Tenteri-naisterahva manu. Ning on võtnud kaasa kalamõrra. Kui tamm ülal veskioja juures suletakse ja vesi orus juba kallaste kõrgusele tõuseb, pannakse püünis välja. Kalakese kõrvale süüakse jälle sooja saia, hääd saia...

Keegi ei oska nii saia teha kui Tenteri-naisterahvas, ses on Laasi-taat otse veendunud. Ega luba kellelgi selle naise kohta ütelda midagi paha, halba sõna. Kõik teeb tema eest. Ja toona ta tahtis pojale kingitud hobuse tagasi võtta. Aga mõtles siiski järele.

PÄKAPÖÖRA ASSAMALLA MARGUSE UUSIM PROTSESS

SEL lookesel ei ole midagi ühist *Epp Pillarpardi Punjaba potitehasega*. Ei; ütlen seda kohe alul vaid seepärast, et mõni nüüdisaegne erk arvustaja, kes kuidagi juhtub lugema käesoleva päälkirja, ei hakkaks, ilma sisuga tutvumata, mind nimetama Peet Vallaku epigooniks — jutu pika päälkirja pärast. Kergesti võivad meie arvustajad teha ekslikke järeldusi ja end asjata blameerida.

Päkapööra peremees Assamalla, eesnimega Margus, oli hää inimene, kuid temalgi oli põliseid vastaseid ehk kadestajaid või kuidas nimetada kõiki neid häid küla-mehi ta lähemast ümbrusest. Ja tal tuli mõni kord vastaste nõudel käia kohutki. Protsessides aga oli Päkapööra peremees alati võidukas, nii et teda oma talu nime järele ka teatavas mõttes õigusega päka-pöörajaks hakati hüüdma. Ta murdis oma vastase ilma advokaadita.

Toona oli Margus oma naabrile Küti Juhanile valjusti mõteldes kogemata ütelnud kerge-konn. Ja sellest tuligi Margusele uus protsess. Sest külakõrts oli päälegi konnast väänanud hoopis inetuma sõna. Ja Juhan, uhke mees, oli nii pahandatud, et ta Assamallale ei lubanud anda, kasvagu tal kopli-all heinamaal vaid risu, heinakõrtki — kevadel, kui Marguse lehmad ammuvad sessinatses näljas.

Margus, nii pea kui tal oli kohtukutse käes, kähku mees nagu ta oli, sõitis määratud päeval rahukohtuniku poole teele. Siiski kartis ta hilistuda ja puudutas seepärast aeg-ajalt piitsa-

varre otsakesega Mustale külge, et sundida „varsakest“ kiiremale sõidule.

Kui ta alevikku jõudis, näitas kell juba üle kolmveerand üheksa.

Margus nägi lasipuule nõjamas võõrast saksamoodi meest. Pikemalt kaalumata viskas ta ohjad tema kätte.

„Ole hää mees,“ käskis ta, „hoia mu hobust kinni!“

„Ei mina küll hakka hoidma teie hobust,“ vastas võõras, kes osutus Küti-Juhani advokaadiks.

„Ohoh,“ imestas Margus, „ega ma ilma taha, ma massan sulle!“

Siiski advokaat ei nõustunud.

Just see väike vahejuhtum sai kõige edaspidise juures oluliseks. Sest selgus, et Margus tundis advokaati. Muidugi ei aimanud seda Juhan, kes seisis kohtutrepil oma tunnistajatega ja nüüd suure häälega naerma pahvatas.

„Vaata ometi,“ ütles ta valjusti, „Margus pidas minu advokaati alevi hobustekõitjaks. See toob tema suule sauna,“ jätkas ta irvitades.

„Oh, ei ole midagi,“ lohutas Päckapööra peremees Juhani ja advokaati, „ma ei pannud kohe tähele, Küti-Juhanil on alati niisugused advokaadid, kes siinseid elanikke veel ei tunne.“

„Kas tal teile on ettemineku raha ära makstud?“ küsis ta tasemini.

Advokaat, kes valmistus minema kohtumajja, seisatus ja heitis uuriva pilgu Juhanile.

„Nõua temalt raha ette,“ andis Margus nõu. Ja lisas valjusti: „Juhan, tule siia!“

„Ära tahab leppida!“ pilgutas Juhan silmi oma tunnistajaile ning sammus trepist alla. „Noh, kui ta mulle maksab... Küll advokaat temaga räägib.“

„No otsi oma rahakott välja!“ käskis aga ootamatult Margus, kui mees oli jõudnud kohale. „Sul puraskil on jälle oma advokaadile maksmata. Maksa temale kohe ära, ega advokaat ei ole ilmaasjata välja sõitnud.“

Kütt vaatas Venesoo-Antoni otsa, kes oli kuldsuuna tuntud. Kuidagi aga oli ta täna üsna vaikne. Sellal seltsis nendega Juhani teine tunnistaja, Jüramäe-Madis, kes pidas kooliharidusega Laaneuigu-Siimeoni juures popsikohta ja tegi viimasele sügisel päevi, kui seda lubati.

„No korrat,“ ütles Juhan, kes tõepoolest oli ihnurina tuntud ja kes raha kergesti ning tagantjärelegi kauplemata ei tahtnud välja anda. Rahutus oli teda haaranud.

„Kes siis enne maksab, kui töö on tehtud,“ andis nõu Madis. Ja andis halba nõu, sest advokaat avaldas nüüd oma — igaks juhtumiks ettevaatusest tingitud — arvamise: „Raha tuleb küll siiski ette ära maksa.“

Kütt heitis Madisele hävitava pilgu. Selle mõjul Madis ruttas õiendama: „No maksa siis s-le ära!“

Seepäale advokaat pööris meestele selja ja sammus aeglaselt pedastiku alla.

„Kui te targemad olete kui mina, mis te siis advokaati tülitate,“ ütles ta poolenisti üle õla.

„Kas sa näed nüüd!“ hüüdis Juhan ning sammus ruttu advokaadile järele. Ja metsa all nad hakkasid tinglema ja kauplema. Ja vaidlema. Säält hakkas kuulduma isegi kõvendatud häält.

Teised mehed läksid Marguse pikkvankri pääle. Nad ootasid, mis asjast saab.

Me ei tea, mida just rääkisid advokaat ja Juhan, kuid kui edasi-tagasi sõidu pileti hind oli linlasele viimaks tasutud ja kui Juhan tagasi tuli, oli Margus kadunud. Tunnistajadki puudusid. Ta astus kohtumajja ja kuulis nüüd oma kokkumiseks, et asi oli tema ja ta advokaadi mitteilmumise tõttu kaotatud. Ta läks noruspäi üle platsi ja nägi veel, kuidas linna poole sõitis rong advokaadiga. Samal ajal tuli üle raudtee nähtavale Marguse pikkvanker. Päkapöörajagi sõitis oma kodu poole.

„Teelt eest ära!“ hüüdis ta Juhanile.

Kui nad olid jõudnud üksteise kohale, peatas Margus hobuse ja lausus: „Sa muidugi ei hakanud hobusega tulema, istu pääle, naaber.“

Kuid Juhan ei tahtnud.

„Hää küll,“ arvas Assamalla, „pööra siis sina oma päkki. Aga ära sa neile haiget tee. Kas sa Lao-nurme oled tšiilit külvanud, ma vaatasin, et on õige ilus oras? Paiguti on küll vihm ära võtnud, lohu kohtades.“

Juhan siiski istus Marguse vankrilauale ja teel nad mõlemad pöörsid hobuse meie tallu. Margus tahtis saada metsatembeldamise kirvest. Mina mängisin nurgas suure halli puuhobusega, kui Margus mind märkas. Ta noogutas ja küsis, kas väike-mees ka juba lugeda oskab. Miks mitte, vastasin ning ütlesin talle pääst vurinal „Nüüd valju talve valitsus on laanest lahkunud“. Tubli, ütles Margus ning pistis käe ilmatušügavale pükste taskusse, võib-olla ulatus see tasku põlvini. Säält ta võttis raudadega löödud rahakoti ning andis mulle suure vask-viiekopika-

lise! See oli mu esimene teenistus, ja Margus on mu meele sööbinud tänini. Ta suured targad silmad otsekui praegu veel vaatavad mu otsa. Aga kuu aja pärast oli tal jälle protsess, sedapuhku minu isaga.

ÄARMAN-AUGUSTIT KIMBUTATAKSE

AUGUST Hermanniks oli teda raske kutsuda, seepärast rahvas moondas küla sadulsepa nime Äärman-Augustiks. Kuid ta ise ei leppinud ka selle nimega ning lihtsustas ja eestipärastas selle veelgi: Ääremaa tahtis ta olla. Ja nii kirjutas ta ka alla oma kirjatükkidele, nagu ta ise seda nimetas, mis ta aeg-ajalt saatis ühele lehele kaastööna. Selle kaastöö moodustasid kohalikud sõnumikesed ja turuteated. Korra ta katsetas ka luuletamisega, sepitsedes ühe populaarse õppejõu surma puhul värsse, milledes ta ülistas professori „teaduslikku sära“ ja needis surma, mis oli tubli mehe rahvalt „röövinud ära“.

Töötades taludes hobuseriistade parandamisel, ta armastas pererahvale rääkida eriti poliitikast ja Jaapani sõjast, kuid väga ettevaatlikult end väljendades, kuigi ta arg ei olnud juba loomu pooldest. Kunagi noorelt oli ta koguni kaasa teinud teiste külapoistega suurema taplustalgu, millist aga nüüd mäletas jätkusega. Aga rohkem kui seda usuti ta kartis kohut ja politseid. Juba lapsena oli ta midagi kuulnud äkilisest Rakvere kohtust ja sellest, kuidas sääl tuleb anda pühalik vanne jne. Ja see kõik kokku oli avaldanud mõju, millest ta ei olnud seni vabanenud. Seepärast tarvitses kellelgi isegi ettevaatlikku Augustit hoiatada, et nii ei tohi rääkida valitsevaist meestest, et võiakse teda võtta vastutusele, kui mees jäi vait nagu sukk. Kui kuskil tülitseti, siis võis ette ütelda, et ta ära kaob ja hiljem asjast midagi olulist ei tea.

Sääl juhtus ometi selline lugu, et Äärman väga omapärasel kombel kisti kohtuprotsessi. Ja seda alimentide pärast. See oli kõigiti üllatav, sest naiste suhtes oli ta võrratu tagasihoidlik. Tõsi, ta isegi väga häälmeel jütles nendega ja oli nende poolt mittepõlatav seltsiline, kuid seda ei oldud veel temast kuulnud, et ta oleks mõne naisega kahtlaselt sõbrustanud. Mõned arvasid, et August on noorelt õnnetult armastanud; teised teadsid, et tema mõrsja oli surnud ja et ta olevat enesele annud mingi tõotuse. Leidus neidki, kes hoiatasid tema kui mingi tõbise eest. Olgu kuis on, ta naistega ei tegelnud. Ta armastas küll häid sööke ja kõike, mida naiste seltskond ja lahke süda võib pakkuda, kuid mehe-naise vahekorra-st kellegagi tema juures ei võinud kui-

dagi juttu olla. Ja seda teati. Seda rabavamalt nüüd mõjus uudis, et Matu teenijatüdruk Iida oli kaevanud Augusti kohtusse ning nõudis temalt lapse elatamiseraha! Seda imetlust ja käte kokkulöömist!

Muidugi paljud ei uskunud Augusti süüd, arvates, et Iida sugulased tahavad lihtsalt temalt välja pressida raha, sest natuke ju oli ta kõrvale pannud, seda teati, ja alevikus oli tal ka oma majakene. Kuid pääraputajaid leidis ka. Ja sosistajaid, et vaat' kus vaga voonakene, ei oleks võinud arvatagi teisest sihukest meest, kes seltsib veidi napaka tüdrukuga ja kes päälegi põlgab oma lihast last.

Ta jäi otsa ja läks palju vanemakski sest saadik, kui temale teatavaks sai kohtuasi. Ja kui temale kutse kätte toodi, oli ta näos suur ahastus. Mida lähemale kohtupäev jõudis, seda suuremaks paisus ta mure. Ta nägi juba välja nagu surnu. Seda päeva ta üle ei ela, arvati külas. Ja siis juhtus veel midagi, mis pani tema süütuse uskujaidki pääd raputama: Augustit nähti varahommikuti tulevat Matult. Ei teatud arvata, et vaene August käis kauplemas Iidaga, et see kohtu võtaks tagasi. Noh, kus suitsu, sääl ikka on ka tuld, hakati jälle rääkima. Teda see jutt just ei ärritanud, küll aga kogu see „hullumeelsus“, nagu ta nimetas enda kohtusse kaebamist.

Ning lõppeks tuli kõige imelisem: Iida võttis kohtu tagasi ja tema ja Äärman sõitsid „lugema“...

Mõistlik kah, rääkisid naised, ja teda hakati juba unustama: üllatused tema suhtes ei olnud enam uudiseks.

Pulmad lähenesid. August oli jälle jumekamaks muutunud ja teda nimetati isegi kenaks peigmeheks... Kahjatseti vaid, et see just Iida oli, kes tema naiseks pidi saama, mees vääris tublimat naist.

Just päev enne laulatusele minekut tuli uus pööre kogu loosse: August oli äkki hakanud nõudma pruudi minekut arsti juure niisuguse kangekaelsusega, et tüdruk pidigi tahes-tahtmata järele andma. Ja siis selgus, et Iidal ei olnud midagi oodata, veel enam — ta üldse ei olnudki võimeline midagi ootama. Kõik oli vaid puuduliku aju sünnitus ja kujutelm. Ning veel: Iida pidi sedagi tunnistama, et temaga veel üldse midagi juhtunud ei olnud tema senises elus. Kõik oli ühe unenäo tulemus ajal, mil August parajasti oli talus töötanud... „Sündinud“ asjast oli tüdruk rääkinud teistele talutüdrukuile ning säält siis kõik edasi arenes...

Asi selgunud, avastus veel üks uudis: kuidagi usaldas August kellelegi ühel päeval ka oma saladuse: juba lapsena oli temaga juhtunud metsatöil õnnetus, mis oli temast teinud üksiku elupäevadeks...

ROO-REBASE VÖRGUD

Roo- ehk Kala-Rebaseks hüüti teda ümbruskonnas paljudest samaperekonnanimelistest eraldamise mõttes. Ja kalur elukutselt ta peaaegu ju oligi. Kuigi haris ta ka oma maanatukest, niplites puutööd ja muud säärast. Ta oli väike, kuid tüse küllalt, ja kui ta istus, siis paistis ta ületavat mõnegi mehe oma kasvult, seisis ta aga, siis oli ta jupatsi-võitu — nii lühikeste jalgadega oli see mees.

Pülmele kutsuti mees lootsikut tegema ja veevedamise vaate meisterdama. Kaasa võtta kästi tal ka oma paremad võrgud, mis ta talvel oli kudunud.

Roo-Rebane sõidutatigi kohale, ja käised üles keeratud, raius, hõoveldas, tõrvas ja värvis nüüd palju päevi, nii et suits taga. Oma suurte öökulli-silmadega võttis ta laua otsast mõõtu ning hõoveldas siis ja timmis, tõmbas jutte söega ja virutas peitliga pihta. Ega teinud piipugi. Sest — ta polnud suitsumees. Lootsiku tegemine võttis nähtavasti aega.

Kalavõrgud, väga peenest lõngast, hoolika kohtlemise esemed, olid kotis ning ootasid.

„Kuule, Rebane, lase n'd täna võrgud Väiksesse-järve — kokri säääl on,“ ütles korra peremees, istudes meistermehe kõrval küna kerel.

„Ega võrk päeva ajal hästi püüa,“ püüdis Rebane vastu vaielda.

„Proovida ju võib. Võta poiss kaasa ja lase võrgud sisse.“

„Olgu, kui tahate.“

„Poiss“, peremehe 14-aastane poeg, otsiti üles ja Rebane läks teele — väikese mudajärve poole. See asetses orus ilusa tamme-metsa all.

Ja püüginiidid lasti sisse. Hoolikalt. Armastusega. Poiss pidi tasa sõudma, ja ettevaatlikult libises kasetohust võrgupull pullu järvele läbi Roo-Rebase rammusate, pehmete käte järve. Kuni kõik neli võrku, mõned üksteise otsa seotud, olid sees.

Töö tehtud, vaatas kalur paitava pilguga võrkude poole, kohendas veel mõlaotsaga vesirohtu ümberringi ja hakkas siis tüürima kaldale.

„Sa istu nüüd siin metsa all, ma lõunapaiku tulen vaatama,“ ütles ta, kui oldi randunud. „Vaata, et keegi minu võrke ei puutu! Kui tahad, võid ka õngitseda kaldalt.“

Ütles ja läks uuesti töö juure.

Kala palju õnge ei võtnud, ja poiss laskus päikesepaistel perveheina. Kuid iga minutiga tõusis päike kõrgemale — ja palavus kasvas. Vilus põõsa all oli seepärast palju mugavam. Unigi magusalt tuli siin pääle.

Kui poiss virgus, meenusid talle kohe võrgud. Ta sammus järve kaldale ja hüppas lootsikusse.

Võrgud olid küll alles, kuid, jah, — mis on's nendega? Nood elasid ja liikusid, ja pullud mängisid meeletult. Kus ka pilk võrgul peatus, sääl silmuses siples koger.

Kogred koevad, arvas poiss ning kartes, et kalad võivad kaluri kallid võrgud ära viia, haaras ärevalt ühest pullust kinni.

Saab aga kalu!..

Sikutada andis poisil, kuid lõppeks siiski olid tal kõik võrgud kogu veetaimestiku ja sipleva kala koormaga künnasse kistud. Ta sõudis randa ja tassis võrgud vaevarikalt üksteise järele heinamaale hunnikusse. Mis sääl's ikka on — kalad ta juba kätte saab!

Ent see'p see oligi! Ei saanud ta niite lõhkumata kala kätte ega sassiläinud võrgust jagu! Lõpuste taga on lõngad nii kinni tuhandes keerus, et...

Kiiresti ja tähelepanematult mööduvad tunnid, poiss rässib, juba kannatuse katkemas, higi voolates mööda nägu kõrvetavas kuumuses.

„Tule jumal appi!“ kuulduv korrage Roo-Rebase hüüatust tema seljatagant. „Minu paremad ja uuemad võrgud kuuma päikese käes hunnikus!“

Poiss vaatas üles.

Kalur, kiirest käigust ja ärevusest punane, seisis päkad vastamisi seatud, tema ees.

„Mis sa ometi oled teinud!?“

„Nii palju kalu,“ algas poiss.

Kuid Rebane ei kuulunud enam. Ta kargas kähku võrkude juure ja tõmbas need üks-kaks-kolm heinamaale sirgu — pika veetaimedest ja kaladest moodustunud nõörina. Siis, nähes, kuidas oli kokri surmalingust vabastatud ja määraseid juurikaid ühes võrguga veest välja kistud, istus ta veelompi ja pani kädki kokku. Aga kauaks need siiski kokku ei jäänud — liialt südames olid Roo-Rebasele tema võrgud. Ta hüppas püsti, kiskus natuke oma harvavõitu juukseid ning lühikeste jalgadegagi trampis turba otsas.

„Sunni sisse, sunni su keha sisse!“ kirus ta.

Alles vastu õhtut, kui võrgud olid lahti harutatud ja korralkult kuivatatud vilja-kärbistel, ta rahunes nagu ja jahtus, nohisedes vaid veel. Kõu oli kaugenemas.

„Kuluks su nahk õrrele panna,“ ümises ta vaid veel, „aga noh, oled peremehe poeg...“

„Ja mis sa's oled ise niisugune?“ arvas nüüd poiss. „Mõtlesin, et sul ikka ka võrgud mis võrgud, aga tühja teised sul kapla väärtki...“

„Kuule, ma ütlen sulle, poiss, pea suu kinni!“ vastas Roo-Rebane ja jõllitas silmi.

Ma arvan, poisiga on ta nüüd siiski ära leppinud. Küsitav, kas ta teda enam äragi tunneb — nii palju aastaid on vahepääl looja läinud. Aga vaatamata vanale eale kalastab too armas Roo-Rebasekene veel tänapäevalgi Kaarnajärvel ja teisel, oma kodukoha juures. Sest pole kuulda olnud, et temale Otepää kella-mees oleks kumistanud suurt vaskset.

KIMP-ANDRES JA POEG

SÄÄL on neid veel palju küla-mehi, kes kaugemast või natuke lähemast minevikust vaatavad minu poole — maa-tüübikestena. Vägisi kipuvad nad moonduma maja nurga kõrval seisvaist siluettidest inimesteks ning nüüd-nüüd avama suu kõneluseks...

Igaüks, kes elanud maal Lõuna-Eestis, tunneb mu sõpru, mu häid sõpru, kes... on mind nüüd siiski võõristama hakanud, sest et ma ei kuulu enam nende ringi. Nende elulähiduse mõiste on teissugune kui linna tänavail masinaga sõnnikulaotajail. Uus aeg on toonud elulähiduse küsimusse uue käsituse!

Ma ei saa enam kunagi tagasi oma sõprade ja nende lihtsimeelsuse juure. Tean seda. Muidugi, tulles kokku, oleks meil vestelda paljustki ja meie jutt ei lõpeks enne süda-ööd, kuid...

Sääl on vana Teder-Märt, Partsi sepp ja kütt, kes võis lasta kuus tetre korraga, Oja-Ants, elupõline mõisa tallimees, Kruise-Ernits, kes võis liikumatult liguneda kaelani vees ning välja õngitseda vaid suuri latikaid, Hall-Ann, kes alati ootas kirja peigmehelt, ja kui seda ei tulnud, siis ise kirjutas enesele... Pihu-Mari, kelle pojast sai lihunik, Ilus-Jakob, kes nõnda kaua mõtles, kuni vastane oma-trumbis pidi võidetud saama, Uibu-Kai, kelle saun tänapäevalgi seisab endisena, kuid omanikuta. Ja sääl

on neid kümneid teisi mitmesuguseid meister-mehi ja uljaid naisi, kes pidid elust läbi astuma ikka elurõõmsalt ja omamoodi võidukalt.

Meenub vana Kimp-Andres, kes oli mõisapreili suust kuulnud kummalise nime ning selle annud oma pojale: Modest.

Poiss ise oli väga uhke oma prantsuse nimele. Kuid kui hakati teda hüüdma Pudiks, sai ta häbemata vihaseks. Ja kui ta kasvas ning sirgudes 17-aastaseks, hakkas külastama taluaitasid ja tallilakkasid, kus magasid külanäitsikud, ning siis isalt sai järjekindlalt kaks korda nädalas ohjaotsadega vihelda, katkes ta kannatus lõplikult ja ta murdis maha tallis oma vana isa suure roikaga, ise lausudes: „Ega's ma ole mõni maast võetu, et sina, sunnik, ainult mind võid taguda! Modest on ka juba mees!“ Mispääle Andres, kätega külge hoides, oli alul päris keeletu, et aga siis hiljem, säälsamas, nugisena uuesti pojale kallale karata ning teda nii nuhelda, et kogu talu rahvas tuli teda taltsutama. Ja naeris siis ja uhkeldas, et „ega midagi, poisist saab ikka asi kah!“

Modest on nüüd asunud linna ühe kooli uksehoidjaks. Tal on seitse last. Aga vana Andres elab ka ikka veel. Ja on võtnud 70-aastasena noore naise.

Kui teil on asja Orulasse, siis, möödudes meiereist ja endisest palvemajast, näete teda ühe talu õuest teid uudishimulikult silmitsevat. Tal on alles ka suur must habe, kuhu veel ainustki halli karva pole sügenenud, ja seda habet pühib ja silub ta alati hoolikalt. Aga kuuesilud on tal ikka pigised: sinna ta pühib oma piibu-varrast.

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

AR2-97-02086

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

AR2-97-02087

2-97-2087

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR

